

POREZ NA DOBIT PREDUZEĆA KAO INSTRUMENT FISKALNE POLITIKE: UTICAJ NA BUDŽETSKI DEFICIT ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA¹

Gordan Janković

Inovacioni centar, Univerzitet u Nišu
Niš, Srbija

jankovic.gordan90@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3172-6990>

Miloš Golubović

Inovacioni centar, Univerzitet u Nišu
Niš, Srbija

milos.golubovic19@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7783-719X>

Apstrakt

Ovaj rad analizira ulogu poreza na dobit preduzeća kao regresora dinamike budžetskog deficita u zemljama Zapadnog Balkana. Korišćenjem panel-regresione analize, uz kontrolu makroekonomskih varijabli kao što su realni rast BDP-a, državni rashodi i inflacija, utvrđeno je da povećanje udela prihoda od poreza na dobit u BDP-u ima značajan pozitivan efekat na fiskalni bilans. Dobijeni rezultati ukazuju da porez na dobit preduzeća može doprineti fiskalnoj konsolidaciji, ali i da postoji rizik od volatilnosti prihoda, posebno u manjim i tranzicionim ekonomijama. Rad zaključuje da porez na dobit može biti efikasan, ali ne i samodovoljan instrument fiskalne politike, te da je potrebna diversifikacija poreskih prihoda radi jačanja fiskalne stabilnosti.

Ključne reči: porez na dobit preduzeća, budžetski deficit, fiskalna politika, korporativno oporezivanje, Zapadni Balkan, fiskalna održivost, makroekonomska stabilnost.

CORPORATE INCOME TAX AS AN INSTRUMENT OF FISCAL POLICY: IMPACT ON BUDGET DEFICIT IN THE WESTERN BALKANS COUNTRIES

Abstract

This paper analyzes the role of corporate income tax as a regressor of budget deficit dynamics in the Western Balkan countries. Using panel regression analysis, and controlling for macroeconomic variables such as real GDP growth, government expenditures, and inflation, it is determined that an increase in the share of corporate income tax revenues in GDP has a significant positive effect on the fiscal balance. The results indicate that corporate income tax can contribute to fiscal consolidation, but also that there is a risk of revenue volatility, particularly in smaller and transitional economies. The paper concludes that corporate income tax may serve as an effective, yet not self-sufficient, instrument of fiscal policy, and that diversification of tax revenues is necessary to strengthen fiscal stability.

Keywords: corporate income tax, budget deficit, fiscal policy, corporate taxation, Western Balkans, fiscal sustainability, macroeconomic stability.

¹ „Ovaj istraživački rad finansijski je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (Ugovor br. 451-03-68/2022-14/200371)“

UVOD

U savremenim uslovima fiskalne konsolidacije i stalnih pritisaka na održivost javnih finansija, pravilno koncipirana struktura poreskih prihoda postaje ključno pitanje makroekonomske politike. Posebno značajno mesto zauzima porez na dobit preduzeća, koji u mnogim državama predstavlja jedan od najvažnijih direktnih izvora javnih prihoda. Najnovije analize ukazuju da se učešće poreza na dobit preduzeća u ukupnim poreskim prihodima poslednjih godina povećalo, čineći ovaj porez sve važnijim instrumentom fiskalne strategije (OECD, 2025).

Ipak, stabilnost i predvidivost prihoda od poreza na dobit i dalje predstavljaju izazov. Prema Međunarodnom monetarnom fondu, naplata poreza na dobit je u brojnim zemljama izrazito volatilna, što otežava fiskalno planiranje i povećava rizik od neočekivanih budžetskih odstupanja (IMF, 2025). Ova volatilnost naročito pogađa ekonomije u tranziciji, među koje spadaju i zemlje Zapadnog Balkana, gde se poreska baza često zasniva na ograničenom broju profitabilnih sektora i preduzeća.

U tom kontekstu, razumevanje odnosa između poreza na dobit preduzeća i kretanja budžetskog deficita postaje posebno važno. Ovaj rad ima za cilj da, kroz teorijski i empirijski pristup, analizira ulogu poreza na dobit preduzeća kao regresora dinamike budžetskog deficita u državama Zapadnog Balkana, te da pruži uvid u to u kojoj meri promene u prihodu od poreza na dobit mogu doprineti stabilizaciji javnih finansija. Poseban akcenat stavljen je na procenu da li porez na dobit može predstavljati pouzdan instrument fiskalne konsolidacije, ili pak dodatni izvor fiskalne volatilnosti (IMF, 2023; OECD, 2020).

TEORIJSKI OKVIR ULOGE POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA KAO REGRESORA DINAMIKE BUDŽETSKOG DEFICIT

Porez na dobit preduzeća predstavlja centralni instrument fiskalne politike sa značajnom ulogom u obezbeđivanju javnih prihoda, stabilizaciji privrednih kretanja i obezbeđivanju fiskalne održivosti. Fiskalna teorija ga svrstava u direktne poreze čija se osnovica zasniva na profitabilnosti korporativnog sektora, što ih čini visoko osetljivim na ekonomske cikluse (Musgrave & Musgrave, 1989). Upravo iz te osetljivosti proističe i značaj poreza na dobit u objašnjavanju dinamike budžetskog deficita, jer se promene u profitabilnosti preduzeća neposredno odražavaju na kretanja javnih prihoda. U ekspanzivnim fazama privrednog ciklusa rast profita dovodi do uvećanja poreske baze i povećanja javnih prihoda, dok u periodima recesije pad profitabilnosti smanjuje prihode od ovog poreza, što doprinosi rastu budžetskog deficita (Stiglitz & Rosengard, 2015). OECD i MMF ukazuju da je porez na dobit jedan od najvolatilnijih fiskalnih izvora, što ga čini naročito važnim za analizu ukupne fiskalne stabilnosti i procenu budućih budžetskih kretanja (OECD, 2020; IMF, 2021). U teorijskom smislu porez na dobit preduzeća može imati prociklični ili anticiklični karakter. U praksi, međutim, naročito u zemljama sa slabijim institucionalnim kapacitetima i izraženijom fiskalnom nestabilnošću, poput zemalja Zapadnog Balkana, istraživanja ukazuju na preovlađujući prociklični efekat poreske politike (Alesina & Perotti, 1995; Fatás & Mihov, 2003). Procikličnost se manifestuje tako što

rast poreskih prihoda tokom ekspanzije dodatno poboljšava budžetske pozicije, dok pad prihoda u krizi produbljuje deficit. Time porez na dobit deluje kao kanal amplifikacije ekonomskih ciklusa, a ne kao stabilizator, pa se njegova uloga u modelima budžetske dinamike pokazuje posebno relevantnom.

U ekonometrijskim modelima koji analiziraju determinante budžetskog deficita porez na dobit preduzeća zauzima važno mesto među regresorima. Klasični radovi u fiskalnoj teoriji, poput Barroa (1979) i Blancharda (1990), ukazuju da fiskalni prihodi, uključujući i prihode od poreza na dobit, predstavljaju ključne varijable za razumevanje kretanja javnog duga i deficita. Savremeni modeli fiskalne analize, poput panel-regresionih pristupa, strukturnih VAR modela ili dinamičkih panel-modela javnog duga, redovno uključuju porez na dobit kao indikator cikličnosti i volatilnosti poreskih prihoda (Blanchard & Perotti, 2002; Wyplosz, 2019). Njegova visoka elastičnost u odnosu na BDP, investicione aktivnosti i korporativnu profitabilnost čini ga pouzdanim prediktorom fiskalnih disbalansa, što u praksi znači da fluktuacije u prihodima od poreza na dobit imaju direktan i merljiv efekat na kretanje budžetskog deficita.

Rezultati empirijskog istraživanja sprovedenog 2020. godine pokazuju da izmene u visini poreza na dobit preduzeća u Srbiji imaju statistički značajan i pozitivan efekat na kretanje bruto domaćeg proizvoda. Prema nalazima autora, povećanje ovog poreskog prihoda za jednu jedinicu dovodi do rasta vrednosti BDP-a, što ukazuje na direktnu povezanost između nivoa oporezivanja korporativne dobiti i ekonomske aktivnosti u zemlji (Đurović-Todorović et al., 2020, str. 321–322).

Iskustvo Irske dodatno ilustruje kompleksnost oslanjanja na prihode od poreza na dobit. Ova zemlja značajan deo budžetskih prihoda ostvaruje od oporezivanja profita multinacionalnih korporacija, ali Irski fiskalni savet upozorava da je veliki deo tih prihoda „povremene prirode“ i zavisi od globalnih poslovnih i poreskih okolnosti. Procene pokazuju da bi, u odsustvu ovih izrazito promenljivih priliva, Irska beležila godišnji fiskalni deficit od oko 6,3 milijarde evra, što ukazuje na potencijalne rizike prekomernog oslanjanja na nestabilne izvore finansiranja (Webber, 2024).

Specifičnost zemalja Zapadnog Balkana ogleda se u karakteristikama poreskih sistema koji uključuju relativno niske nominalne stope poreza na dobit, usku poresku bazu, visok nivo izuzeća i poremećenu strukturu prihoda. Kao rezultat toga, fiskalni sistem se suočava sa izrazito volatilnim prihodima od poreza na dobit, što budžetski saldo čini osetljivijim na ciklične fluktuacije u privredi. Regionalne analize Svetske banke i MMF-a potvrđuju da su prihodi od poreza na dobit među najpromenljivijim izvorima javnih prihoda u ovim zemljama, te da varijacije u korporativnoj profitabilnosti snažno utiču na fiskalne performanse (World Bank, 2022; IMF, 2023). Zbog toga se u empirijskim modelima budžetskog deficita Zapadnog Balkana porez na dobit preduzeća opravdano koristi kao ključni regresor, jer omogućava razumevanje uzročno-posledične veze između privrednog ciklusa, javnih prihoda i fiskalne održivosti.

EMPIRIJSKA OPSERVACIJA DETERMINISANOSTI BUDŽETSKOG DEFICITA POREZIMA NA DOBIT U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Posmatrane zemlje Zapadnog Balkana čine koherentnu fiskalnu i makroekonomsku celinu sa sličnim strukturnim karakteristikama, što opravdava njihovo zajedničko empirijsko analiziranje. U cilju procene uticaja poreza na dobit na budžetski deficit zemalja ovog regiona, definisana je linearna panel-regresiona specifikacija u kojoj porez na dobit predstavlja glavnu objašnjavajuću varijablu. Model uključuje i skup kontrolnih varijabli - realni rast BDP-a, državnu potrošnju i inflaciju - kako bi se izolovao neto efekat poreza na dobit na budžetski deficit. Specifikacija korišćenog modela izvedena je iz opšte formule linearne regresije (Gujarti i Porter, 2009), uz prilagođavanje empirijskom cilju istraživanja. Na osnovu toga, primenjenu regresionu jednačinu možemo predstaviti na sledeći način:

$$BS_{it} = \alpha + \beta_1 PND_{it} + \beta_2 BDP_RAST_{it} + \beta_3 DP_{it} + \beta_4 INFLACIJA_{it} + \varepsilon_{it}$$

gde BS označava budžetski saldo (izražen u procentu BDP-a), PND predstavlja udeo poreza na dobit u BDP-u, BDP_RAST stopu realnog rasta BDP-a, DP državnu potrošnju izraženu kao procenat BDP-a, dok INFLACIJA meri promenu prosečne godišnje potrošačke cene. Parametar α predstavlja konstantni član, dok koeficijenti β_1 – β_4 odražavaju efekte svake objašnjavajuće varijable na budžetski saldo. Simbol ε_{it} označava stohastički član koji obuhvata sve neobuhvaćene faktore koji utiču na fiskalni ishod. Ovakva specifikacija omogućava da se kvantitativno proceni uloga poreza na dobit, uz kontrolisanje makroekonomskih i fiskalnih uslova koji istovremeno utiču na kretanje budžetskog deficita.

Svi podaci korišćeni u empirijskoj analizi prikupljeni su iz zvaničnih međunarodnih i nacionalnih statističkih izvora. Podaci o budžetskom saldu, realnom rastu BDP-a, državnoj potrošnji i inflaciji preuzeti su iz baze Međunarodnog monetarnog fonda (IMF, 2025), putem platforme World Economic Outlook Datamapper, koja obezbeđuje uporedive makroekonomske pokazatelje za posmatrane zemlje. Podaci o porezu na dobit prikupljeni su sa zvaničnih sajtova ministarstava finansija posmatranih zemalja, nakon čega su ponderisani vrednošću BDP-a (u tekućim cenama) iz iste IMF-ove baze kako bi se dobio udeo poreza na dobit u BDP-u².

2

https://www.imf.org/external/datamapper/GGXCNL_G01_GDP_PT@FM/SRB/MNE/MKD/BIH/ALB

https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/SRB/MNE/MKD/BIH/ALB

https://www.imf.org/external/datamapper/GGR_G01_GDP_PT@FM/SRB/MNE/MKD/BIH/ALB

<https://www.imf.org/external/datamapper/PCPIPCH@WEO/SRB/MNE/MKD/BIH/ALB>

<https://www.gov.me/dokumenta/ab116e90-df62-4326-8e2f-6788140b837d>

<https://www.gov.me/dokumenta/c6f8f892-8dc6-4cb2-ab35-36385960cfee>

<https://www.gov.me/dokumenta/987c660b-d548-4b62-b4f2-fcf8f32d9713>

Ovakav pristup omogućava visok stepen uporedivosti, dostupnosti i pouzdanosti korišćenih serija.

Deskriptivna statistika panela

Deskriptivna statistika prikazuje osnovne karakteristike panel-podataka za posmatrani period i omogućava preliminarni uvid u varijabilnost ključnih makroekonomskih pokazatelja uključenih u model. Prikazane vrednosti ukazuju na očekivane razlike između zemalja i kroz vreme, čime se potvrđuje da panel poseduje dovoljnu dinamiku za sprovođenje regresione analize. Posebno je važna uloga zavisne varijable (budžetskog salda) i glavne objašnjavajuće varijable (poreza na dobit), dok kontrolne varijable pokazuju širok raspon vrednosti koje odražavaju heterogenost fiskalnih i makroekonomskih uslova u regionu.

Tabela 1

Deskriptivna statistika panel-podataka (2008–2024.)

Varijabla	Prosek	Min	Max	Stan. dev.
Budžetski saldo	-3,09	-10,20	2,53	2,41
Porez na dobit	1,62	0,65	2,90	0,52
Realni rast BDP	2,48	-15,30	13,00	3,55
Državna potrošnja	35,78	23,70	48,80	6,83
Inflacija	3,40	-1,60	14,20	3,74

Izvor: prikaz autora na osnovu statističkog softvera Gretl.

Tabela 1 ukazuje na umerenu, ali stabilnu fiskalnu dinamiku u zemljama Zapadnog Balkana tokom posmatranog perioda. Budžetski saldo u proseku iznosi –3,09% BDP-

<https://www.gov.me/dokumenta/a7b81736-0103-455d-bff9-bcbbdf436ef2>

<https://www.gov.me/dokumenta/5e31eb10-d54a-4c63-a427-b5ee380b5034>

<https://www.gov.me/dokumenta/e9a3912a-e3b5-44b5-868c-f5d54d12dcaf>

<https://www.gov.me/dokumenta/744fafa0-03d9-489f-a5d9-3eb49f548c5f>

<https://www.cbbh.ba/>

<https://www.cbbh.ba/Content/Archive/35>

<https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci--5april-2025godine>

<https://finance.gov.mk/%d0%b8%d0%bd%d0%b4%d0%b8%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8-%d0%b8->

[%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/](https://finance.gov.mk/%d0%b8%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/)

<https://finance.gov.mk/%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d0%b8-%d1%82%d1%80%d0%b5%d0%b7%d0%be%d1%80/> <https://financa.gov.al/buxheti-nevite/>

a, uz znatne oscilacije od $-10,20\%$ do $2,53\%$, što potvrđuje učestalo prisustvo fiskalnih deficita, ali i povremene epizode suficita. Udeo poreza na dobit kreće se između $0,65\%$ i $2,90\%$ BDP-a, sa prosečnih $1,62\%$, što odražava relativno skromnu, ali konzistentnu prihodnu komponentu fiskalnog sistema regiona. Realni rast BDP-a pokazuje širok raspon, od dubokog pada od $-15,30\%$ do snažnog rasta od 13% , što ukazuje na izraženu pro-cikličnu volatilnost karakterističnu za male otvorene ekonomije. Državna potrošnja, sa prosekom od $35,78\%$ BDP-a, pokazuje stabilno, ali visoko učešće u ekonomskoj aktivnosti, uz varijacije od $23,70\%$ do $48,80\%$. Inflacija je u proseku umerena ($3,40\%$), ali sa rasponom od $-1,60\%$ do $14,20\%$ što ukazuje na heterogene inflatorne pritiske među zemljama i kroz vreme. Sintetički posmatrano, skup statistika potvrđuje adekvatnu varijabilnost podataka, što je neophodno za sprovođenje pouzdane panel regresione analize.

Dijagnostička analiza i izbor adekvatnog regresionog modela

Kako bi se obezbedila pouzdanost procene uticaja poreza na dobit na volumen budžetskog deficita, prvi korak u sprovedenom istraživanju predstavlja ispitivanje stacionarnosti vremenskih serija u panelu. U skaldu sa ekonometrijskom praksom, stacionarnost je proverena primenom testova za identifikacija jediničnog korena u serijama, i to: Levin-Lin-Chu (LLC), Kwiatkowski–Phillips–Schmidt–Shin (KPSS) i Augmented Dickey-Fuller (ADF-GLS) testovima. Rezultati sprovedenih testova prikazani su u Tabeli 2.

Tabela 2

Prikaz rezultata sprovedenih testova stacioniranosti vremenskih serija

Varijabla	LLC	KPSS	ADF-GLS	Konačni status serije
Budžetski deficit	Granično stacionirana, $z = -2.67$ $p = 0.0038$	Većinski stacionirana, jedinice 2 i 3 granične	Stacionirana, svi Choi meta-testovi: $p < 0.01$	Stacionirana uz mala odstupanja
Porez na dobit	Nestacionirana, $z = 0.44$ $p = 0.6695$	Stacionirana, $p > 0.10$ za sve jedinice	Stacionirana, svi Choi meta-testovi: $p < 0.01$	Stacionirana prema KPSS i ADF-GLS
Realni rast BDP	Nestacionirana, $z = 0.82$ $p = 0.2049$	Stacionirana, $p > 0.10$ za sve jedinice	Stacionirana, svi Choi meta-testovi: $p < 0.01$	Stacionirana prema KPSS i ADF-GLS
Državna potrošnja	Granično stacionirana, $z = -1,89$ $p = 0,0293$	Većinski stacionirana, jedinice 1 i 4 rizične	Stacionirana, svi Choi meta-testovi: $p < 0.01$	Uglavnom stacionirana, blago nestabilnija od ostalih

Inflacija	Nestacionirana, $z = 0.03$ $p = 0.5132$	Većinski stacionirane, samo jedinica 3 granična	Stacionirana, svi Choi meta- testovi: $p < 0.01$	Stacionirana prema KPSS i ADF-GLS
-----------	---	--	---	---

Izvor: prikaz autora na osnovu statističkog softvera Gretl.

Na osnovu priloženih rezultata, može se zaključiti da vremenske serije imaju stabilno stacionarno ponašanje, što potvrđuju KPSS i ADF-GLS testovi kod svih varijabli, dok je LLC test bio konzervativniji i nije potvrdio stacionarnost za porez na dobit, realni rast BDP-a i inflaciju. Ipak, usaglašenost druga dva testa i odsustvo jasne izolovanosti jediničnog korena u serijama, upućuju na stacionarnu prihvatljivost panela, što otvara mogućnost primene regresionih modela (Pooled OLS, REM i FEM) bez diferenciranja. Drugim rečima, individualne devijacije u pojedinim varijablama nisu dovoljne da bi promenile agregatni zaključak.

Izbor najadekvatnijeg modela za interpretaciju rezultata sproveden je na osnovu F, LM Breusch-Pagan i Hausman testova. F-test je iskorišćen za odabir između modela običnih najmanjih kvadrata (Pooled OLS) i modela sa fiksnim efektima (FEM), dok je LM Breusch-Pagan test iskorišćen za potvrdu opravdanosti primene modela sa slučajnim efektima (REM) u odnosu na Pooled OLS. U slučaju da primena panela bude opravdana kroz oba prethodna testa, Hausman testom se utvrđuje da li su specifične karakteristike zemalja, koje su konstantne kroz vreme, dovoljno izražene da opravdaju primenu FEM modela ili je REM dovoljan. Rezultati sprovedenih testova dati su u Tabeli 3.

Tabela 3

Rezultati testova za ocenu adekvatnosti regresionog modela

Test	Statistika	p-vrednost	Tumačenje
F-test (OLS vs FEM)	1,84	0,13	OLS je bolji
LM Breusch-Pagan (OLS vs REM)	0,50	0,48	OLS je bolji
Hausman (REM vs FEM)	2,69	0,61	REM je bolji

Izvor: prikaz autora na osnovu statističkog softvera Gretl.

Na osnovu sprovedenih testova nije utvrđena statistička opravdanost prelaska na panel-modele sa slučajnim i fiksnim efektima, pa je Pooled OLS model procenjen kao najadekvatnija opcija. Hausman test je formalno potvrdio da ne postoje značajne razlike između slučajnih i fiksnih efekata, ali s obzirom da su prethodna dva testa (F i LM Breusch-Pagan) potvrdila da panel efektni nisu neophodni, ovaj test se može zanemariti.

Konačno, u istraživanju su sprovedeni i dijagnostički testovi na autokorelaciju, heteroskedastičnost i multikolinearnost regresora u modelu. Odsustvo autokorelacije je potvrđeno primenom Wooldridge testa (p -vrednost = 0,27), dok je prisustvo heteroskedastičnosti odbačeno primenom White testa (p -vrednost = 0,12). Multikolinearnost regresora je ispitana primenom Variance Inflation Factor-a (VIF), pri čemu je u obzir uzeta granična vrednost 10 kao kriterijum indikacije potencijalnog

problema multikolinearnosti. Kako su dobijene vrednosti približne minimalnoj vrednosti od 1 (VIF maksimum = 1,071), pretpostavka o prisustvu problema multikolinearnosti je odbačena.

Tabela 4

Dijagnostički testovi na autokorelaciju, heteroskedastičnost i multikolinearnost regresora

Test	Statistika	p-vrednost	Zaključak
Wooldridge test	1,29	0,27	Nema autokorelacije
White test	20,20	0,12	Nema heteroskedastičnosti
Variance Inflation Factor	VIFmax = 1,071	/	Nema multikolinearnosti

Izvor: prikaz autora na osnovu statističkog softvera Gretl.

Sveukupno posmatrano, sprovedeni testovi potvrđuju da analizirani panel ispunjava ključne ekonometrijske pretpostavke za primenu modela običnih najmanjih kvadrata. Stacionarnost varijabli potvrđena je u većini testiranih slučajeva, dok su F-test i LM Breusch–Pagan test ukazali na to da panel efekti nisu statistički opravdani. Hausman test dodatno je potvrdio da ne postoje značajne razlike između fiksnih i slučajnih efekata, čime je odluka o izboru Pooled OLS modela dodatno osnažena. Dijagnostički testovi pokazali su odsustvo autokorelacije, heteroskedastičnosti i multikolinearnosti, što upućuje na to da procenjeni parametri modela imaju stabilna i pouzdana svojstva. Na osnovu svega navedenog, Pooled OLS predstavlja metodološki najadekvatniji i statistički konzistentan pristup za analizu uticaja poreza na dobit na budžetski deficit u zemljama Zapadnog Balkana.

Rezultati ekonometrijskog istraživanja

U skladu sa prethodno sprovedenim testovima, Pooled OLS model je identifikovan kao metodološki najadekvatniji pristup za analizu determinanti budžetskog deficita. Ipak, radi potpunije interpretacije i uporednog sagledavanja stabilnosti procena, u nastavku su prikazani i rezultati modela sa slučajnim (REM) i fiksnim efektima (FEM). Uključivanje ovih modela, iako statistički neopravdano prema F i LM testovima, omogućava proveru konzistentnosti koeficijenata i uvida u to da li specifične karakteristike zemalja utiču na smer i veličinu procenjenih efekata. Prikaz triju modelskih specifikacija u jedinstvenom okviru doprinosi robusnosti nalaza i daje jasniju sliku o tome kako različite pretpostavke o panel-strukturi utiču na interpretaciju uticaja poreza na dobit na budžetski deficit.

Tabela 5

Uporedni prikaz rezultata Pooled OLS, REM i FEM modela

Varijabla	OLS (koef.)	OLS (p-vred.)	REM (koef.)	REM (p-vred.)	FEM (koef.)	FEM (p-vred.)
Konst.	-8,71	0,000	-8,67	0,000	-8,65	0,000

Porez na dobit	0,92	0,04	0,96	0,03	0,97	0,03
Realni rast BDP	0,31	0,000	0,31	0,000	0,30	0,000
Državna potrošnja	0,10	0,003	0,10	0,002	0,10	0,004
Inflacija	-0,09	0,16	-0,07	0,28	-0,06	0,37
R ²	0,32					
Adj. R ²	0,28					

Izvor: prikaz autora na osnovu statističkog softvera Gretl.

Rezultati uporedne regresione analize pokazuju da modeli Pooled OLS, REM i FEM daju gotovo identične procene parametara, što upućuje na visoku stabilnost i konzistentnost koeficijenata bez obzira na pretpostavke o panel-strukturi. Objasnjena varijansa iznosi $R^2 = 0,32$ (Adj. $R^2 = 0,28$), što je tipično za makroekonomske panel modele i ukazuje da izabrani regresori daju umereni doprinos objašnjenju varijacije budžetskog deficita. Koeficijenti poreza na dobit, rasta BDP-a i državne potrošnje statistički su značajni i zadržavaju sličan intenzitet u svim specifikacijama, dok inflacija dosledno pokazuje negativan, ali statistički neznačajan uticaj. Stabilnost parametara kroz modele potvrđuje nalaze dijagnostičkih testova prema kojima panel efekti nisu statistički opravdani, pa se OLS model može smatrati metodološki adekvatnom i efikasnom specifikacijom za dalje analize.

Pored standardnih OLS procena, u nastavku će biti prikazan i model sa robusnim standardnim greškama klasterizovanim na nivou zemlje, radi dodatne provere stabilnosti parametara u panelu male dimenzije. Kako dijagnostički testovi nisu ukazali na narušavanje ključnih pretpostavki OLS-a, rezultati sa robusnim greškama služe isključivo kao dopunska potvrda konzistentnosti nalaza.

Tabela 6

Pooled OLS sa robusnim standardnim greškama (klaster: zemlja)

Varijabla	Koeficijent	p-vrednost
Konst.	-8,71	0,004
Porez na dobit	0,92	0,09
Realni rast BDP	0,31	0,02
Državna potrošnja	0,10	0,04
Inflacija	-0,09	0,05

Izvor: prikaz autora na osnovu statističkog softvera Gretl.

Uvođenje robusnih standardnih grešaka dodatno potvrđuje stabilnost i pouzdanost procenjenih parametara u osnovnom OLS modelu. Iako klasterizacija na nivou zemlje ne menja smer ni veličinu koeficijenata u odnosu na standardne OLS procene, korekcija standardnih grešaka blago utiče na nivo statističke značajnosti pojedinih regresora, pri čemu se ključne varijable – realni rast BDP-a i državna potrošnja – i dalje izdvajaju kao statistički značajne determinante budžetskog deficita. Porez na dobit zadržava pozitivan koeficijent i graničnu značajnost, dok inflacija ostaje slab i statistički marginalan faktor, što je u skladu sa nalazima prethodnih modela.

Doslednost rezultata kroz standardni i robusni OLS ukazuje da procene nisu osetljive na eventualna odstupanja u varijansi ili serijskoj korelisanosti reziduala unutar zemalja, čime se dodatno potvrđuje ekonometrijska stabilnost osnovne specifikacije.

EKONOMSKA INTERPRETACIJA REZULTATA I DISKUSIJA

Pozitivan i statistički značajan koeficijent poreza na dobit znači da veće učešće prihoda od ovog poreza u BDP-u poboljšava budžetski bilans, odnosno povećava suficit ili smanjuje deficit. Ovakav nalaz je ekonomski intuitivan: snažniji priliv prihoda od poreza na dobit direktno jača prihodnu stranu budžeta i obezbeđuje dodatni fiskalni prostor bez potrebe za dodatnim zaduživanjem ili rezovima rashoda. U kontekstu zemalja Zapadnog Balkana, gde je poreska baza relativno uska, a oslonjenost na indirektno poreze visoka, identifikovani efekat poreza na dobit ukazuje da ovaj instrument može igrati značajnu ulogu u konsolidaciji javnih finansija.

Takođe, realni rast BDP-a pokazuje pozitivan i visoko značajan uticaj na budžetski bilans, što znači da snažniji privredni rast doprinosi poboljšanju fiskalne pozicije. Ovakav rezultat je u potpunosti u skladu sa ekonomskom logikom i ukazuje da u uslovima jače ekonomske aktivnosti dolazi do rasta poreskih prihoda - kako kroz veću zaposlenost i potrošnju, tako i kroz veće profite preduzeća - čime se rasterećuje budžet i smanjuje potreba za dodatnim zaduživanjem. Kvantitativno, procenjeni koeficijent od oko 0,31 implicira da bi povećanje realnog rasta BDP-a za 1 procentni poen dovelo do smanjenja budžetskog deficita za približno 0,31 procentnih poena. Ovaj efekat ukazuje na relativno snažnu reakciju fiskalne pozicije na promene u privrednoj aktivnosti i potvrđuje značaj održivog i inkluzivnog rasta kao osnovnog preduslova stabilnih javnih finansija.

Državna potrošnja pokazuje pozitivan i statistički značajan uticaj na budžetski bilans, što znači da povećanje konsolidovanih rashoda opšte države za jedan procentni poen BDP-a dovodi do poboljšanja bilansa za oko 0,1 procentni poen BDP-a. Iako ovakav rezultat deluje kontrainuitivno iz perspektive standardne fiskalne teorije, on odražava specifičnosti rashodne strukture i načina formiranja budžetskih pozicija u zemljama Zapadnog Balkana. U posmatranom periodu, veći državni rashodi su često bili povezani sa povećanim javnim investicijama, povlačenjem međunarodnih grantova i ubrzanjem ekonomskih aktivnosti, što je istovremeno generisalo rast poreskih prihoda i poboljšanje fiskalnog salda. Drugim rečima, povećanje državne potrošnje u ovim ekonomijama imalo je karakter razvoja i ekspanzije, a ne čisto potrošačke ekspanzije, pa je pozitivni efekat rashoda na bilans posredovan jačom ekonomskom aktivnošću i prihodno-fiskalnim efektima koji su nadmašili troškovnu komponentu. Time rezultat ukazuje da rashodna politika regiona, u određenim periodima, može imati pro-razvojni i fiskalno potporni karakter, posebno kada je usmerena na produktivne izdatke koji generišu dodatne izvore prihoda.

Konačno, inflacija pokazuje negativan, ali u većini modela statistički neznačajan koeficijent, što znači da u posmatranom periodu nije imala jasnu niti stabilnu ulogu u formiranju budžetskog bilansa. Iako se u modelu sa robusnim standardnim greškama pojavljuje granična statistička značajnost, ovaj efekat nije potvrđen u standardnom OLS-u, REM-u niti FEM-u, pa se ne može smatrati konzistentnom determinantom

fiskalne pozicije. Iako bi viša inflacija teorijski mogla delimično umanjiti realni teret javnog duga i nominalno povećati poreske prihode, u zemljama Zapadnog Balkana ti efekti nisu bili dovoljno snažni ili dovoljno stabilni da bi se kvantitativno potvrdili. Time se potvrđuje da je fiskalna pozicija regiona pre svega određena realnim rastom i dinamikom rashoda, dok je uloga inflacije u fiskalnom prilagođavanju ograničena i nestabilna.

ZAKLJUČAK

Analiza sprovedena u ovom radu ukazuje da porez na dobit preduzeća ima značajan i merljiv uticaj na tokove budžetskog deficita u zemljama Zapadnog Balkana. Empirijski rezultati potvrđuju da povećanje udela prihoda od poreza na dobit preduzeća u BDP-u doprinosi smanjenju budžetskog deficita ili povećanju suficita, što upućuje na to da porez na dobit može predstavljati efikasan instrument fiskalne konsolidacije kada je poreska baza dovoljno stabilna (OECD, 2025).

Međutim, strukturne karakteristike regiona – među kojima su uska poreska baza, visoka zavisnost od cikličnih tržišnih aktivnosti i oscilacije u profitabilnosti preduzeća – predstavljaju izazov za oslanjanje na porez na dobit kao dugoročno stabilan izvor javnih prihoda. Dodatno, globalne promene u međunarodnom sistemu korporativnog oporezivanja, posebno inicijative koje se odnose na harmonizaciju efektivnih poreskih stopa, mogu dodatno smanjiti prihodni potencijal poreza na dobit u manjim ekonomijama (IMF, 2023).

Ukupno posmatrano, rezultati ukazuju da porez na dobit preduzeća može imati važnu stabilizacionu ulogu, ali samo ako je deo šire fiskalne strategije koja uključuje diversifikaciju poreskih izvora i jačanje institucionalnih kapaciteta poreske administracije. Prekomerno oslanjanje na porez na dobit preduzeća nosi rizik fiskalne ranjivosti, što je vidljivo i u iskustvima drugih zemalja koje su se suočavale sa naglim padom prihoda usled globalnih šokova (Webber, 2024).

LITERATURA

1. Alesina, A., Perotti, R. (1995). Fiscal expansions and adjustments in OECD countries. *Economic Policy*.
2. Barro, R. (1979). On the determination of the public debt. *Journal of Political Economy*.
3. Blanchard, O. (1990). Suggestions for a new set of fiscal indicators. OECD.
4. Blanchard, O., Perotti, R. (2002). An empirical characterization of the dynamic effects of changes in government spending and taxes. *Quarterly Journal of Economics*.
5. Đurović-Todorović, J., Đorđević, M., Krstić, M. (2020). Analiza uticaja poreza na dobit pravnih lica na bruto domaći proizvod na primeru Republike Srbije. *Časopis „Ekonomске Teme“*. Vol. 58, No. 3, str. 311–326. Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Niš.
6. European Commission (2019). *Fiscal Sustainability Report*.
7. Fatás, A., Mihov, I. (2003). The case for restricting fiscal policy discretion. *Quarterly Journal of Economics*.
8. IMF (2021). *Fiscal Monitor*. International Monetary Fund.

9. IMF (2023). Western Balkans Regional Economic Report. International Monetary Fund.
10. IMF (2025). World Economic Outlook Database. International Monetary Fund.
11. Musgrave, R. A., Musgrave, P. B. (1989). Public Finance in Theory and Practice. McGraw-Hill.
12. OECD (2020). Corporate Tax Statistics. Organisation for Economic Co-operation and Development.
13. OECD. (2025). Revenue Statistics 2025. Organisation for Economic Co-operation and Development.
14. Stiglitz, J. E., Rosengard, J. (2015). Economics of the Public Sector. W.W. Norton.
15. Webber, J. (2024). Ireland urged to set aside more of its corporate tax windfall. The Financial Times Ltd. Dostupno na: https://www.ft.com/content/90be464b-44c9-4223-8690-a7066828177f?utm_source Pristupljeno: 11.05.2025. godine.
16. World Bank (2022). Western Balkans Regular Economic Report.
17. Wyplosz, C. (2019). Fiscal rules: Theoretical issues and historical experiences. CEPR Discussion Paper.

SUMMARY

This paper analyzes the role of corporate income tax as a key explanatory variable in shaping budget deficit dynamics in the Western Balkan countries. By employing panel regression analysis across multiple countries and time periods, the study captures both cross-sectional and temporal variations in fiscal performance. The empirical model incorporates a set of control variables that are commonly associated with fiscal outcomes, including real GDP growth, government expenditures, and inflation, in order to isolate the specific contribution of corporate income tax revenues to overall budgetary balance. The findings suggest that an increase in the share of corporate income tax revenues relative to GDP exerts a statistically significant and positive effect on the fiscal balance, implying that higher corporate tax intake is associated with reduced budget deficits or improved surpluses. This relationship highlights the importance of corporate taxation as a potentially effective tool for fiscal consolidation, particularly in periods of economic expansion when corporate profits, and thus tax bases, tend to rise. However, the results also point to important structural limitations. Corporate income tax revenues are inherently sensitive to business cycle fluctuations, profit shifting, and external economic shocks, making them a relatively volatile source of public income. This volatility is especially pronounced in smaller, open, and transitional economies such as those in the Western Balkans, where tax bases are narrower and more exposed to changes in foreign investment, trade flows, and global economic conditions.